

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXVIII.

Fasc. 13.

KÁROLYI JUDIT

**Az állatkínzás szabályozásának fejlődése
Magyarországon**

SZEGED
2006

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXVIII.

Fasc. 13.

KÁROLYI JUDIT

**Az állatképzés szabályozásának fejlődése
Magyarországon**

SZEGED
2006

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis

ATTILA BADÓ, ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BLUTMAN, PÁL BOBVOS,
LÁSZLÓ BODNÁR, ERVIN CSÉKA, JÓZSEF HAJDÚ, MÁRIA HOMOKI-
NAGY, ÉVA JAKAB, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS
MARTONYI, IMRE MOLNÁR, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY,
BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY, IMRE SZABÓ,
LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BADÓ ATTILA, BALOGH ELEMÉR, BLUTMAN LÁSZLÓ, BOBVOS PÁL,
BODNÁR LÁSZLÓ, CSÉKA ERVIN, HAJDÚ JÓZSEF, HOMOKI-NAGY
MÁRIA, JAKAB ÉVA, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS,
MARTONYI JÁNOS, MOLNÁR IMRE, NAGY FERENC, PACZOLAY
PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, SZABÓ IMRE,
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324–6523 Acta Univ.
ISSN 0563–0606 Acta Jur.

1. Bevezető gondolatok

„A padlás egyik rejtett zugában rendezték be a kis boszorkánykonyhájukat. Nyilak, gumipuskák, kések, fogók, kötelek és csavarok voltak itt összegyűjtve, elrejtve és osztályozva. Szeles őszi esteiken, ha megették a vacsorát – az anyjok egy piroskötésű német regénybe merült –, halkán és gyors léptekkel lesuhantak az utcára, futásnak eredtek, bejárták a fél várost. Lesbe álltak. Kóbor kutyáknak hurkot vetettek a nyakába és hazacipelték. Bekötötték az állat száját, és deszkára húzták. Apró lámpájuk, mint az erdő elátkozott kastélyának távoli világa, fénylett a nagy padlás barna, nedves homályában. A két fiú pedig óvatos, izgatott lassúsággal fogott hozzá munkájához. Fölhasították a kutya mellkasát, leitatták a vérét, s munkájuk közben hallgatták az állat rettenetes, tehetetlen nyögését. Megnézték a dobogó szívet, kezük közé vették a meleg, mozgó kis gépet, apró szúrásokkal rontották el a tömlőt, a billentyűket. Kifogyhatatlanul érdekelte őket a fájdalom misztériuma. Nemegyszer megkínozták egymást is, közös megbeszélés szerint, veréssel vagy csipkedéssel. Az állatkínzás pedig komoly és természetes szenvedélyükké vált. Egész légió macskát, csibét, kacsát pusztítottak el, folyton fejlődő sajtóságos módszereikkel. S a dolgaikról senki se tudott. Biztonsággal, férfias gondossággal és meggondolással tudtak elrejtőzni.”

Az idézet Csáth Géza Anyagvilágosság című, majd' száz évvel ezelőtti művéből való. Amiről ír, a Witman testvéreknek az állatokkal szemben elkövetett cselekménye, állatkínzásnak minősül.

Az állatokkal való kegyetlen bánásmód nem új és nem is elszigetelt jelenség társadalmunkban. Az utóbbi évtizedben egyre gyakrabban tájékoztat a média arról, hogy kutyákat, macskákat, lovakat kínoznak meg. Akadnak „különleges” esetek is, mint például az, ami 2003 nyarán a Szicíliától délre fekvő Lampedusa szigetén történt. Az itt strandolók arra figyeltek fel, hogy két fiatal egy tengeri óriásteknőt kötözött a motorcsónakja mögé és azzal szórakozott, hogy teljes sebességre kapcsolva a hullámok tetején dobálta az állatot. A tréfa nem tartott sokáig, mert amint a motorcsónak a part közelében lelassított, a strandolók üldözőbe vették a két férfit, akiket csak a rendőrség mentett meg a lincseléstől. A teknőc szerencsére nem sérült meg súlyosan és pár óra babusgatás után visszatért a tengerbe, miközben az egész part integetve búcsúzott tőle, mintegy bocsánatot kérve az emberi erőszakért.

Az állatok védelme, kímélete – az élőlénytársakkal szembeni megértő, természetes szükségleteiket kielégítő érzéseikkel számolni, szenvedéseiket enyhíteni

akaró, humánus magatartás¹ – a civilizált társadalmakban mára általános erkölcsi követelmény lett.

Pszichológiai vizsgálatok ugyanakkor azt mutatják, hogy azok a személyek, akik képesek, illetőleg hajlamosak az állatkínzásra, azok szükségtelen fájdalmat okozó bántalmazására, könnyebben követnek el embertársaik ellen is brutalitással járó bűncselekményt. Az állatvédelem végső soron az emberek érdekét is szolgálja. Az állatkínzás ui. az emberek elleni erőszakos bűncselekmények „főpróbájának” szerepét is játszhatja.

Az állatkínzást elkövetők megbüntetése tehát fontos feladata a büntető igazságszolgáltatásnak. Ezt Európa legtöbb országában és az Amerikai Egyesült Államokban már több évtizeddel ezelőtt felismerték, s mára már nemcsak a jogalkotásuk, hanem a jogalkalmazásuk is megfelelő súllyal kezeli a kérdést.

Az állatok védelme érdekében hazánkban 2003 őszén Bárándy Péter, akkori igazságügy-miniszter fogalmazta meg azt, hogy a társadalmi erkölcs magasabb szintre emelése érdekében kiemelkedő szerepe van a jogalkotásnak. A korábbi jogszabályi háttér – amelyről a történeti részben részletesen lesz szó – már nem nyújtott kellő védelmet az állatokkal szemben elkövetett erőszakos cselekmények ellen, ezért az állatkínzás fogalma alá sorolt magatartások közül a legsúlyosabb formákat kiemelve megfogalmazták az állatkínzás büntetőjogi tényállását, amely 2004 áprilisában lépett hatályba. A Btk. 266/B. §-a szerint akár két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő az, aki „gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza” vagy aki „állattartóként, háziasított emlősállatot vagy az ember környezetében tartott veszélyes állatot elüzi, elhagyja vagy kiteszi”. Ugyanilyen büntetési tétellel fenyegeti büntetőkódexünk a tiltott vadászattal és a tiltott halászáttal vagy horgászattal való elkövetést is.

A viszonylag új büntetőjogi szabályozás kapcsán néhány ítélet már született Magyarországon. Egy-egy állatkínzással kapcsolatos ügy azonban jóval nagyobb port kavart a médián keresztül, mint amilyen súlyú ítélet született a tárgyalóteremben.

Az állatkínzással kapcsolatosan több kérdés is felvetődik. Mi tekinthető állatkínzásnak? Miként minősül a kutya egész életen át való láncon tartása, a kacsatömés vagy a disznóvágás? Hogyan ítéelhetőek meg az állatokon végzett kísérletek, amelyek miatt örökös harc folyik az állatvédők és a kutatóorvosok, illetve cégeik között?

A hatályos szabályozás elemző bemutatása előtt célszerűnek mutatkozik az előzmények áttekintése is. A büntetőjogi tényállások elemzésének alapja a következőkben a szegedi büntetőjogi iskola által képviselt tényálláselemzés, amely sze-

¹ Előterjesztés a Kormány részére a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról. Általános Indokolás.

rint a tényállási elemeknek három alapvető csoportja van: az objektív tényállási elemek, a tettességhez szükséges ismérvek és a szubjektív tényállási elemek.²

2. Az állatkínzás hazai történeti fejlődése

Az állatkínzás szankcionálása nem új jelenség a magyar büntetőjogban.³ Első írott büntető törvénykönyvünk, az 1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex), a bűncselekmények – súlyuk szerinti – hármas felosztását követte. Az ún. trichotóm rendszer szerint megkülönböztettek büntetteket, vétségeket és kihágásokat. Ez utóbbiakat a kihágásokról szóló Büntető-törvénykönyv, az 1879. évi XL. törvénycikk (a továbbiakban: Kbt.) tartalmazta. A Kbt. második részének VII. Fejezetében – a közrend és a közszemérem elleni kihágások között – szabályozta az állatkínzás tényállását. A Kbt. 86. §-a szerint „aki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínoz, vagy durván bántalmaz, úgyszintén aki az állatkínzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi: nyolc napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő”.⁴

A tényállás rendszerbeli elhelyezéséből is kiindulva megállapítható, hogy védendő jogtárgyként nem az állatok testi épsége, hanem a közrend megóvása, a társadalom nyugalma szerepelt. A Kbt. az elkövető büntetethez – az állat kínzásán túlmenően – megkívánta a nyilvánosságot és a bántalmazás botrányt okozó módját is.⁵

A törvényi tényállás az objektív tényállási elemek közül az elkövetési tárgyat, az elkövetési magatartást és az elkövetés szituációjához tartozó elemek közül az elkövetés módját tartalmazta.

Az elkövetési tárgy az állat, amelynek tekintetében azonban a törvény nem tartalmazott semmilyen megszorítást, szemben a hatályos szabályozással, amely csak a gerinces állatok, illetve a háziásított emlős állatok sérelmére való elkövetést tekintti tényállásszerűnek.

Az állatkínzás elkövetési magatartásai vagylagosak: az állat kínzása, annak durva bántalmazása, illetve az állatkínzás ellen kiadott rendelet vagy szabályrendelet megszegése. Az állat „durva bántalmazása” tulajdonképpen a kínzás fogalmi körébe vonható. A bírósági gyakorlatból példaként említhető az az eset, amikor a vádlott az élő bőregeret szárnyainál fogva az ajtóra kiszegelte. Az állat „kínzása” alatt ugyanakkor az állat testének fájdalmat okozó sérelmezésén túl a munkában

² A hazai irodalomban szokásos még a törvényi tényállást négy fő részre osztani: a bűncselekmény tárgyra, a bűncselekmény tárgyi oldalára, a bűncselekmény alanyára és a bűncselekmény alanyi oldalára.

³ Az első természetvédelminek nevezhető jogszabály egy 1729-es keltezésű királyi dekrétum volt a vadászat és madarászat szabályozásáról (1729. évi XXII. tc.), ennek elsődleges érdeke azonban még a vad- és madárállomány fenntartása és gyarapítása volt.

⁴ Később a pénzbüntetés mértékét nyolcvan pengőre módosították.

⁵ EDVI ILLÉS KÁROLY: *A kihágásokról szóló magyar büntető-törvények és eljárási szabályok magyarázata*. Budapest, 1903, 221. p.

való túleröltetést is értették, azaz: ha erőltetetten vagy beteges állatot használtak fel az erőit meghaladó terhek vontatására, vagy egyébként megfeszített munkára, aminek következtében az állat teljesen kimerült és munka közben összeesett.⁶

A Kbt. 86. §-ának rendelkezése szerint az elkövetési magatartások köre nem tekinthető taxatívának: minden olyan cselekmény is állatkínzásnak minősül, ami nem esik a „kínzás”, illetve a „durva bántalmazás” fogalma alá, de amelyet egy alacsonyabb szintű jogszabály – az állatkínzás ellen kiadott rendelet vagy szabályrendelet állatkínzás gyanánt tilt.⁷

A tényállás az elkövetés helyeként a „nyilvánosságot” határozta meg, ami alatt minden olyan helyet érteni kellett, ami a nagyközönség számára nyitva áll (utca, tér, kocsmá, vendéglő stb.),⁸ az elkövetés módjaként pedig a bántalmazás „botrányt okozó módját” rögzítette. Ez utóbbi valósult meg akkor is, ha akár csak egy személy is szemtanúja volt az állat kínzásának és az elkövető magatartása bármely jobb érzésű embert megbotrántoztatna. Nem kívánták meg e tényállási elem megvalósulásához, hogy magát a kínzást több ember (embercsoport) lássa és közbotrány keletkezzen.⁹

A mai terminológia szerint a Kbt. 86. §-a szerinti állatkínzás közönséges bűncselekménynek minősült: a tényállást tettesként bárki megvalósíthatta, a törvény nem követelt meg személyes kvalifikáltságot. Azon esetekben azonban, amikor az elkövető idegen tulajdonban levő állatot szándékosan bántalmazott, a Csemegi-kódex 418. §-a szerinti más vagyonának megrongálása tényállását kellett alkalmazni, ha a sértett fél indítványozta a bünvádi eljárást.¹⁰

Az állatkínzás tényállása a kihágási Btk. szerint szándékosan és gondatlanul egyaránt elkövethető volt.¹¹ A gyakorlatban a gondatlan elkövetés általában akkor

⁶ Uo.

⁷ Az állatkínzásra vonatkozó intézkedéseket tartalmazott még például az 1892. évi 31060. F. m. rendelet a forgalomba hozott kisebb élő állatokkal való bánásmódról; az 1882. évi 703. f. v. sz. rendelet az ebtartásról; az 1885. évi 836. sz. rendelet az élelmezésre szolgáló kisebb élő állatokkal való bánásmódról; az 1886. évi 371. sz. rendelet a fejős tehének tőgyének mesterséges nagyobbítása ellen; 1886. évi 594. sz. rendelet a társaskocsi-üzlet gyakorlásáról, avagy az 1893. évi 578. sz. rendelet a terhes szekerekkel való közlekedésről. Ez utóbbi tárgykörben 1887-ben kiadott szabályrendelet szerint csak ép és jó karban levő vonó állatot szabad szekérbe fogni; elcsigázott, testi hiba által a szabad járásban akadályozott, undort vagy szánalmat gerjesztő állatot pedig használni tilos (6. §); a szekeret csak annyira szabad megterhelni, hogy a rakomány súlya a vonó állatok erejével helyes arányban álljon (7. §); a megrakott szekér egyáltalán szűk lépésben, az üres szekér csak mérsékelt ügetésben haladhat (14. §).

⁸ A Kbt. 84. §-a szerinti közbotrányt okozó részszegség tényállásához fűzött magyarázat alapján. EDVI. K.: i. m. 215. p.

⁹ Uo. 221–222. .

¹⁰ „Aki idegen ingó dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisít: vétséget követ el, három évig terjedhető fogházzal és ötven forinttól ezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetettik.”

¹¹ Kbt. 28. §-a szerint: „A kihágás az esetben is büntetendő, ha az gondatlanságból követett el, kivéve, ha a törvény, a rendelet vagy a szabályrendelet csak a szándékos elkövetést rendeli büntetni.”

fordult elő, ha az állatot túlterhelték, illetve ha a tettes „felületességből vagy könnyelműségből” nem vett tudomást az állatkínzásra vonatkozó tilalomról.¹²

Az elhatárolási kérdések tekintetében előbb említésre került, hogy az idegen állat szándékos bántalmazása rongálásnak minősült. Abban az esetben azonban, ha az elkövetőt az idegen tulajdonban levő állat bántalmazása tekintetében gondatlanság terhelte, az állatkínzás miatt lehetett felelősségre vonni.

A kihágások miatt egyébként a közigazgatási hatóságok jártak el,¹³ kivéve, ha az állatkínzással halmazatban olyan cselekményt is el kellett bírálni, ami bírói útra tartozott.

Az állatkínzás Kbt-k-ban szabályozott tényállása mellett a téma szempontjából meg kell említeni azt, hogy – ugyan nem kifejezetten az állatkínzás részeként, szemben a hatályos büntető jogszabályunkkal, de – a XIX. század második felében büntették a tiltott módon való halászatot, illetve vadászatot is.

A *halászatról szóló 1888. évi XIX. törvénycikk* a haltenyésztés érdekében szabályozta a halászat és a rákászat gyakorlásának jogát. A jogszabály VI. Fejezete tartalmazta a halászati kihágásokat, melyek közül a halászás tiltott módon (62. §) érdemel említést. Ezt a – 200 forintig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő – kihágást követte el az, aki kábító, mérgező és robbanószerekkel (maszlag, oltatlan mész, méregfű, dinamit stb.) halászott.¹⁴ A tilalom a nyílt vizeken mindenkire kiterjedt, zárt vizeken (például mesterséges halastavon) a halászatra jogosult e jogát korlátozás nélkül gyakorolhatta, s felhasználhatott kábító, mérgező vagy robbanószert is.

A *vadászatról szóló 1883. évi XX. törvénycikk* meghatározta a vadászás eszközeit és kimondta, hogy a vadászat csak lőfegyverrel vagy lóháton bárminemű vadászegek használatával volt gyakorolható (16. § 1. mondat). Ezzel szemben „szabad időben is tiltatik minden szőrmés vagy szárnyas hasznos vadat törökkel, hálókkel, hurkokkal elfogni vagy megölni, különösen tűzokokat ólmos esők alkalmával behajtani vagy agyonverni. Kivétetnek a fenyves-madarak, melyeket hurokkal és léppel fogni szabad időben megengedettik” (15. §). Ezek a tilalmak a saját vadászterületén vadászóra is vonatkoztak ugyan, de megszegésük miatt az illető személy nem volt büntethető. A tiltott eszközökkel való vadászás csak akkor volt büntethető, ha orrvadász valósította meg. A törvény 27. §-a szerint ugyanis az orrvadászat

¹² EDVII. K.: i. m. 222–223. p.

¹³ A közigazgatási hatóságok hatáskörét a magyar büntető-törvénykönyvek (1878. évi V. törvénycikk és 1879. évi XL. törvénycikk) életbeléptetéséről szóló 1880. évi XXXVII. törvénycikk 42. §-a akként határozta meg, hogy a kihágások esetén az első fokú bíraskodási jog megyékben a szolgabírákat; városokban a kapitányt vagy a tanács által e részben megbízott tisztviselőt; Budapesten pedig minden kerületben az illető kerületi kapitányt illeti meg. A közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről szóló 1901. évi XX. törvénycikk módosította a fenti rendelkezést oly módon, hogy első fokon kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, illetve a szolgabíró; rendezett tanácsú és törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőrkapitány (helyettes), akadályoztatása esetén a tanács erre megbízott tisztviselője gyakorolta a rendőri büntető bíraskodást. Másodfokon kis- és nagyközségekben, illetve rendezett tanácsú városokban az alispán; törvényhatósági joggal felruházott városokban a tanács járt el. Harmadfokon pedig az illetékes miniszternek volt hatásköre.

¹⁴ Vö. 1888. évi XIX. tc. 23. § e) pont.

kihágásának egyik elkövetési alakzata valósult meg – többek között – ha az orvadászat tiltott eszközökkel történt, amely esetén 100 forinttól 200 forintig terjedhető pénzbüntetést lehetett kiszabni.

Az 1940-es években történt társadalmi-politikai változások a meglevő büntető anyagi jogi szabályokhoz képest más – szocialista – jellegű szabályozás megalkotását tették indokolttá, ami azonban csak több lépcsőben tudott megvalósulni. Első lépcsőben a büntetőjog általános részébe tartozó rendelkezéseket módosították a büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (a továbbiakban: Btá.) megalkotásával. (A különös részi szabályokat a második lépcsőben módosították: az időközben sokszor kiegészített és módosított Csemegi-kódexnek az egyes bűncselekményekre vonatkozó szabályait a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény rendelkezései váltották fel.)

A Btá. a bűncselekményeket súlyuk szerint büntettekre és kihágásokra osztotta; a törvény VII. Fejezete (72–89. §) tartalmazta a kihágásokra vonatkozó általános rendelkezéseket. A kihágásokra vonatkozó részletszabályokat ugyanakkor a Kbt. mellett más, alacsonyabb szintű jogszabályok is tartalmazták. Egy idő után a bűncselekmények kettős felosztása (bichotom rendszer) tarthatatlanná vált, s a kihágások megítélésével kapcsolatban egyre inkább az a felfogás kezdett uralkodóvá válni, hogy „a kisebb súlyú jogsértés nem bűncselekmény, hanem olyan sajátos jogellenességi forma, amely elvileg és gyakorlatilag egyaránt más megítélés alá esik, mint a bűncselekmény. A kisebb súlyú jogsértések sajátos megkülönböztető jegye ugyanis az igazgatási rendelkezés iránti engedetlenség.”¹⁵ Ennek szellemében először az 1953. évi 16. sz. tvr-rel¹⁶ megszűnt a rendőrség kihágási bíraskodási jogköre, a kihágási ügyek intézése átmenetileg megoszlott a bíróság és a helyi tanács között. Ezt követően az 1955. évi 17. sz. törvényerejű rendelet¹⁷ 1955. július 1-jei hatállyal a Btá. VII. Fejezetét hatályon kívül helyezte, s a kihágás intézményét és a kihágási bíraskodást megszüntette. A magyar büntetőjogban megszűnt a bűncselekmények súly szerinti felosztása: 1971-ig a bűncselekménynek egy kategóriája volt: a büntett. Az 1955. évi 7. sz. tvr-ben azt a megoldást választotta a jogalkotó, hogy a Kbt.-ban, illetve egyes miniszteri és egyéb rendeletben, szabályrendeletben szabályozott kihágások nagy részét szabálysértésekké minősítette, és csak néhányat emelt büntetési rangra – és utalt ezáltal bírósági hatáskörbe.¹⁸

Az állatkínzás tehát 1955-től nem bűncselekménynek, hanem szabálysértésnek minősült: a megítélése az államigazgatási jog területére esett igen hosszú időre, s csaknem fél évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy – társadalomra veszélyességének mértéke folytán – ismét bűncselekményi súlyt érjen el.

¹⁵ 1968. évi I. törvény a szabálysértésekről. Általános indokolás.

¹⁶ A rendőrségi kihágási bíraskodás megszüntetéséről és a kihágási eljárásra vonatkozó egyes rendelkezések módosításáról. A tvr. ugyanakkor az első fokú rendőrhatóság vezetőjét is feljogosította arra, hogy egyes, csekély jelentőségű szabálysértések esetén pénzbírságot szabjon ki.

¹⁷ A kihágás intézményének és a kihágási bíraskodásnak megszüntetéséről.

¹⁸ Az 1955. évi 17. sz. tvr. 3. és 5. §-ai sorolták fel taxative a büntetési rangra emelendő kihágásokat.

Az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) Korm. rendelet¹⁹ I. fejezetének I. címe (Közrend és közbiztonság elleni szabálysértések) alatt tartalmazta az állatkínzás tényállását. A Korm. rendelet 25. §-ának eredeti rendelkezése szerint az követte el a szabálysértést, aki „állatot nyilvánosan, botránnyt okozó módon vagy durván bántalmaz”. Az állatkínzás szabálysértési tényállása lényegében átvette a kihágási Btk. szabályozását, így a tényállási elemek tekintetében az előbb írtak értelemszerűen itt is irányadóak. A szabálysértés szabályozását a 17/1968. (IV. 14.) Korm. rendelet idején több alkalommal módosították, ám azok magát a tényállást nem érintették, csupán a kiszabható szankció mértékét és a helyszíni bírságolás lehetőségét.²⁰

A szabálysértésekről szóló 1968. évi I. törvényt és az egyes szabálysértésekről szóló 17/1968. (IV. 14.) Korm. rendeletet 2000. március 1-jétől az új szabálysértési kódex, az 1999. évi LXIX. törvény (a továbbiakban: Sztv.), illetve az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Szabs.r.) váltotta fel. Az állatkínzás ez utóbbi jogszabályban szerepelt, a közrend elleni szabálysértések között, a 2. §-ban. Eszerint ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal volt sújtható, illetve a helyi önkormányzat képviselő-testülete hivatalának erre felhatalmazott ügyintézője, valamint a közterület-felügyelő helyszíni bírságot szabhatott ki arra, aki

„a) gerinces állatot közterületen vagy nyilvános helyen, mások felháborodására alkalmas módon bántalmaz, annak akaratlagosan fizikai fájdalmat okoz, illetőleg természetével ellentétes cselekedetre kényszerít,

b) gerinces állaton szükségtelenül olyan beavatkozást végez, amely alkalmas arra, hogy másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen,

c) gerinces állat tartásának minimális feltételeit nem biztosítja, a tartás módosításával az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okoz.”

A szabálysértési tényállás háttérjogszabálya az 1999. január 1-jén hatályba lépett, az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Ávtv.). Az állatvédelem hazai szabályozása során elsősorban az Európa Tanács vonatkozó egyezményeinek, illetve az EGK-EU Tanácsi Határozatainak és Irányelveinek előírásait vették alapul, és igyekeztek azokat a magyar viszonyokra szabni. Az Ávtv. megalkotásának elsődleges célja az volt, hogy az állatvilág egye-

¹⁹ A rendelet hatályba lépésének napja 1968. október 1. (166. §).

²⁰ A 19/1983. (VI. 15.) MT rendelet a korábbi maximum ezer forintról háromezer forintra emelte a maximálisan kiszabható pénzbírság mértékét (5. §); illetve megállapította, hogy a szabálysértés miatt a tanács szakigazgatási szerve részéről eljáró és erre felhatalmazott személy, valamint a közterület-felügyelő helyszíni bírságot szabhat ki [46. § (1) bek.]. A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1993. évi XVII. törvény 91. §-a felemelte az akkor hatályos szabálysértési kódexben (1968. évi I. törvény) meghatározott pénzbírság összegét, melynek eredményeként 1993. május 15-étől tízezer forintra emelkedett az állatkínzás esetén kiszabható maximális összeg. A belügyi igazgatás körébe tartozó államigazgatási feladat- és hatáskörökről szóló 21/1992. (I. 28.) Korm. rendelet 1. § (1) bek-e pedig akként módosította az állatkínzásra vonatkozó szabályozást, hogy helyszíni bírság kiszabására 1992. február 15-étől a helyi önkormányzat képviselőtestülete hivatalának ügyintézője, valamint a közterület-felügyelő jogosult.

deivel való felelősségteljes és kíméletes bánásmód követelményrendszerét átfogóan szabályozza, s alapjául az a felismerés szolgált, hogy az erkölcs, a tudomány és a gazdaság követelményei az állatvédelem tekintetében is összeegyeztethetők.

Az állatvédelem nem más, mint az állatvilágot különböző irányokból fenyegető veszélyekkel szembeni óvó tevékenységek foglalatja. E gyűjtőfogalomnak négy összetevője van: az állatvilág teljességének, fajtagazdagságának megóvására szakosodott természetvédelem, az állatbetegségek megelőzésével és leküzdésével foglalkozó állategészségügy, a vad- és halgazdálkodási állományvédelem, illetve az emberi ráhatás alatt élő állatok kíméletét célul tűző ún. egyedkímélő állatvédelem. Ez utóbbi, az egyedkímélő állatvédelem teljessége nem volt beilleszthető az állatvilág más irányú védelmét szolgáló jogterületek rendszertani kereteibe, az mindenképpen önálló szabályozást igényelt.

A természetvédelmi joganyag célja ugyanis nem az állatvilág egyedeinek a szükségtelen szenvedéstől való kímélete, hanem a természet fajtagazdagságának megőrzése, azaz az ez irányú védelem az egyednél magasabb szerveződési szintre, az állatfajokra irányul. Az állatvédelem második összetevője, az állategészségügyi jogterület – aminek legalapvetőbb feladatai a fertőző állatbetegségek megelőzése, leküzdése és az állategészségügyi szakmai feladatok, szolgáltatások szervezése – sem tudta lefedni az egyedi állatvédelem feladatait, mert bár e jogszabályokban megfogalmazódnak az egyedkímélő bánásmód egyes követelményei is, de ebből a nézőpontból a szabályozás esetleges. A vadgazdálkodás és halászat joganyaga általános állatvédelmi, és -kíméleti rendelkezéseket tartalmaz, a vad- és halállomány egyedeinek kíméletére irányuló előírásokat viszont nem. Az itteni rendelkezések a vad- és halállomány gazdasági célra való reprodukcióját tartják szem előtt.

Az egyedkímélő állatvédelem erkölcsi fogantatású, melynek alap gondolata, hogy az emberiség és az állatvilág egyaránt része a természet élővilágának. Az állatvilág magasabb rendű képviselői örülni, szenvedni, elégedettséget, halálfélelmet érezni és kifejezni képes lények. Az állatvilág azonban az idő múltával a magasabb szellemi képességekre szert tett embernek kiszolgáltatott helyzetbe került azáltal, hogy a sokrétű emberi szükségletek kielégítésének fontos forrása lett. E kiszolgáltatott helyzetet igyekezett a törvényhozó törvényes mederbe terelni.²¹

Az Ávtv. I. Fejezete általános rendelkezéseket tartalmaz: a törvény célját, hatályát, illetve alapfogalmakat.²² A II. Fejezet az állat védelmének általános szabályait: az állat tartásának, az állaton való beavatkozásnak és élete kioltásának szabályai mellett az állat kíméletét és az állatkínzás tilalmát fogalmazza meg. A III. Fejezet a vágóállat tartásáról és kíméletéről, illetőleg a veszélyes állat tartásáról és szaporításáról szól. A IV. Fejezet rögzíti az állatkísérletek végzésének feltételeit. A téma szempontjából itt szükséges megemlíteni, hogy az Ávtv. alkalmazásában állatkísér-

²¹ Az 1998. évi XXVIII. törvény általános indokolása alapján.

²² Állattartó, állat károsítása, állatker, állatkínzás, állatpanzió, állatmenhely, beavatkozás az állaton, jó gazda gondossága, állatkísérlet, állat életének megengedett módon való kioltása, cirkuszi menaszéria.

letnek minősül az állat²³ kísérleti vagy egyéb tudományos célból való felhasználása, amely esetleg az állatnak fájdalmat, szenvedést, tartós nélkülözést vagy maradandó károsodást okozhat – beleértve bármely olyan tevékenységet is a kísérlet során, amely állat születését eredményezi ilyen körülmények közé –; az állat ilyen felhasználása akkor is kísérletnek minősül, ha a fájdalom, szenvedés, tartós nélkülözés vagy maradandó károsodás kiküszöbölése céljából végzett altatást, fájdalomcsillapítást vagy egyéb módszert sikeresen alkalmaznak. Nem minősül ezzel szemben állatkísérletnek a nem kísérleti jellegű, mezőgazdasági vagy állatorvosi tevékenység, illetve az állatok leölésének (megjelölésének) a természettudományok által elfogadott korszerű, kevéssé fájdalmasnak tartott módszereinek alkalmazása. (3. § 9. pont) Állatkísérlet csak nyilvántartásba vett intézményben és engedély alapján végezhető. Engedély pedig csak akkor adható kísérlethez, ha elvégzését „a) az ember, a gerinctelen és gerinces állatok vagy növények betegségének, kóros egészségi állapotának, egyéb rendellenességének elkerülése, megelőzése, felismerése és gyógyítása, valamint azok élettani állapotának feltárása, felderítése, szabályozása vagy módosítása érdekében gyógyszerek, élelmiszerek, egyéb adalékanyagok vagy termékek fejlesztése, termelése, minősítése, hatékonyságának és ártalmatlanságának vizsgálata, b) az emberek vagy állatok egészsége vagy jólléte érdekében a természetes környezet védelme, c) tudományos kutatás, d) oktatási és gyakorlati képzés, vagy e) igazságügyi orvostani vizsgálatok elvégzése teszi szükségessé.” Nem adható engedély szépitőszert, dohány- és egyéb élvezeti cikk, valamint fegyver (alkatrésze), továbbá lőszer előállítás céljából tervezett kísérletre [25. § (2)–(4), (6) bek.]. A törvény a szükségtelen állatkísérletek végzésének elkerülése érdekében megtiltja az olyan állatkísérletet, amely helyett ismert olyan, más tudományosan megfelelő és a várt eredményt szolgáltató módszer, amely állat használata nélkül megvalósítható, illetve végrehajtható. Ugyanazon cél elérése érdekében két (több) kísérlet közül azt kell választani, ami kevesebb számú és kisebb érzékenységű állatot igényel, és ami kisebb mértékű fájdalmat, szenvedést stb. okoz, és ami nagyobb valószínűséggel szolgáltatja a várható eredményt. A kísérlet során felhasznált állatok számát a feltétlenül szükséges mértékre kell csökkenteni. A vizsgálat módszerét úgy kell megválasztani, hogy az a legkisebb fájdalommal, károsodással járjon (26–27. §). A kísérleti állatok jóllétének fokozottabb érvényre juttatása érdekében rendelkezik az Ávtv. az érzéstelenítéssel, fájdalomcsillapítással, illetőleg az állat életének humánus kioltásával kapcsolatos kérdésekről, valamint az ugyanazon egyedén érzéstelenítés nélkül végzett vagy szenvedéssel járó kísérlet tilalmáról (28. §). Mivel a kísérlet elvégzése után is felléphetnek az állatnál negatív hatások, szükséges rendezni az állat sorsát a kísérlet befejezését követő időszakra is, biztosítva azt, hogy ilyenkor is lehetőleg az állat szempontjából legmegfelelőbb döntés szülessen. Ennek érdekében tartalmaz a törvény részletszabályokat az ilyen állatok életben tartása – illetve életük esetleges kioltása – valamint gondozásuk, ellátásuk, elhelyezésük, továbbá származási helyükre (természetes

²³ 2003. március 1. óta az állatkísérletek körébe tartoznak a nem gerinces állatokon végzett ilyen cselekmények is [2002. évi LXVII. törvény 23. § (3) bek.].

környezetükbe) visszahelyezésük feltételeiről (29. §). Állatkísérlet – a nemzetközi gyakorlatnak megfelelően – kizárólag szakirányú végzettséggel és gyakorlattal rendelkező felelős személy vezetésével végezhető (30. §). Egyébként kísérleti célra állatot tenyészteni (szaporítani), tartani, szállítani, forgalomba hozni állategészségügyi hatósági engedéllyel lehet. Külön engedély hiányában kizárólag e célra tenyésztett állatot szabad felhasználni. 2004. január 1-jétől tilos háziasított állatfaj kóbor egyedét kísérlet céljára felhasználni (31. §).

Az állatvédelmi törvény további (V–X.) fejezetei az állat szállításáról; az állatkert, a cirkuszi menaszéria és a kedvtelésből tartott állatok kereskedésének létesítésére és fenntartására vonatkozó általános szabályokról; az állatpanzió és állatmenhely létesítésének és fenntartásának általános szabályairól; az állatvédelmi feladatok pénzügyi fedezetéről; az állatvédelmi bírságról; illetve az ügyésznek az állatvédelemben betöltött szerepéről szólnak.

Az 1998. évi XXVIII. törvény garanciális szabályai közül szükséges néhányat megismerni az állatkínzás szabálysértési tényállásának megértéséhez. Elsőként is: az Ávtv. meghatározza az állatkínzás fogalmát, amely nem más, mint „az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása, vagy olyan hatást eredményező beavatkozás, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása, amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat, továbbá az öröklődő betegségben szenvedő – nem kísérleti célra szánt – állategyed tenyésztése, szaporítása; ...” (3. § 4. pont).

A szabálysértés tényállása 1999-ben jelentősen módosult a 17/1968 (IV. 14.) Korm. rendeletben megfogalmazotthoz képest. Egyrészt szűkült az elkövetési tárgy körébe vonható állatok köre: míg a korábbi szabályozás bármilyen állat tekintetében büntetni rendelte az állatkínzást, addig az újabb szabálysértési tényállás szerint az a gerinces állatokra korlátozódott.

Másrészt differenciálódott az elkövetési magatartások köre, s hatféle fordulat alapján volt megvalósítható. A Szabs. r. 2. § (1) bek. a) pontja első fordulata szerinti elkövetési magatartás a gerinces állat bántalmazása, amely csak akkor volt tényállásszerű, ha az közterületen vagy nyilvános helyen, és mások felháborodására alkalmas módon történt. Eszerint a magánterületen való bántalmazás kívül esett a szabálysértési tényállás keretein. A jogi tárgy továbbra is a közterület, illetve a nyilvános hely rendje, nyugalma maradt. A közterület, illetve a nyilvános hely fogalmára nézve a Sztv. ad iránymutatást.²⁴

Az a) pont második fordulata az állatnak bárminemű fizikai fájdalom okozását, míg a harmadik fordulata az állatnak a természetével ellentétes cselekedetre kényszerítését jelöli meg elkövetési magatartásként. Utóbbihoz kapcsolódik az Ávtv. azon rendelkezése, miszerint tilos az állatot természetellenes és önpusztító tevé-

²⁴ Közterület: a közhasználatra szolgáló minden olyan magán-, állami vagy önkormányzati tulajdonban álló terület, amely mindenki számára korlátozás nélkül igénybe vehető, ideértve a közterületnek közútként szolgáló és a magánterületnek a közforgalom elől el nem zárt részét. Nyilvános hely: a közterületnek nem tekinthető, mindenki számára nyitva álló hely [Sztv. 31. § (3)–(4) bek.].

kenységre szoktatni [6. § (1) bek. f) pont]. Az, hogy egy állatfaj tekintetében mi minősül természetellenes cselekedetre kényszerítésnek, mindenképpen szakkérdés.

A Szabs. r. 2. § (1) bek. b) pontja szerint az követi el az állatkínzást, aki a gerinces állaton szükségtelenül beavatkozást végez, azaz az állat fizikai, élettani vagy pszichikai állapotát megváltoztatja (vö. Ávtv. 3. § 7. pont). Az Ávtv. szerint az állaton fájdalommal vagy károsodással járó beavatkozást – az állat érdekében szükséges azonnali beavatkozások kivételével – kizárólag szakirányú végzettséggel (állattartók körében szokásos beavatkozás esetén: gyakorlattal) rendelkező személy végezhet, főszabályként érzéstelenítés mellett. Érzéstelenítés nélkül csak akkor végezhető beavatkozás, ha az érzéstelenítés, illetőleg az ehhez szükséges rögzítés legalább akkora fájdalommal járna, mint a beavatkozás. Az állat küllemének megváltoztatása (, illetve más, nem az állat egészsége) érdekében sebészeti beavatkozás – az ivartalanítás, avagy egyes tenyészek fül- és farokkorrekciója kivételével – nem végezhető (9–10. §). A beavatkozás az állaton akkor meríti ki az állatkínzás tényállását, ha szükségtelenül történik, illetve ha alkalmas arra, hogy másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen.

A szabálysértés elkövetési magatartásai közül az a) pont első fordulata szerinti bántalmazás, illetve a b) pont szerinti beavatkozás garázda jellegű cselekmény, amely miatt felmerült a rendzavarás megfelelő alakzatával való halmazat kérdése is.²⁵ Az alaki halmazat azonban csak látszólagos volt: a „lex specialis derogat legi generali” elv alapján a speciálisabb állatkínzás került előtérbe.

A Szabs. r. kiemelte az állattartó²⁶ fokozott felelősségét: a 2. § (1) bek. c) pontja szerint az követett el állatkínzást, aki a gerinces állat tartásának minimális feltételeit nem biztosította, illetve az is, aki a tartás módszereivel az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okozott. E fordulatot az állatvédelmi törvénynek a jogszerű állattartás módjairól szóló részletszabályai töltötték meg tartalommal. Így az állattartó köteles a jó gazda²⁷ gondosságával eljárni, az állat fájának, fajtájának és élettani szükségleteinek megfelelő életfeltételekről gondoskodni. Az állat életfeltételeinek kialakításánál tekintetbe kell venni korát, nemét és élettani állapotát. Biztosítani kell az egymásra veszélyt jelentő, egymást nyugtalanító állatok elkülönített tartását. Az állattartónak gondoskodnia kell az állat igényeinek megfelelő rendszeres (legalább napi egyszeri) ellenőrzéséről; a megfelelő és biztonságos elhelyezéséről, szakszerű gondozásáról, szökésének megakadályozásá-

²⁵ A Sztv. 142. § (1) bek. b) pontja szerint 2005. január 27. előtt a rendzavarás szabálysértését valósította meg az is, aki közterületen, nyilvános helyen vagy sportrendezvényen olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsított, amely alkalmas volt arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen.

²⁶ Az Ávtv. 3. § 1. pontja szerint állattartó: az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gazdossa, felügyeli.

²⁷ Jó gazda gondossága: az az emberi tevékenység, amely arra irányul, hogy az állat számára olyan életkörülményeket biztosítson, amely az annak fajára, fajtájára és nemére, korára jellemző fizikai, élettani, tenyésztési és etológiai sajátosságainak, egészségi állapotának megfelel, tartási, takarmányozási igényeit kielégíti (elhelyezés, táplálás, gyógykezelés, tisztán tartás, nyugalom, gondozás, kiképzés, nevelés, felügyelet) (Ávtv. 3. § 8. pont).

ról. Ha megkötvé (mozgásában egyéb módon korlátozva) tartanak egy állatot, akkor is biztosítani kell a zavartalan pihenést és a sérülésmentes mozgást. Amennyiben szabadban tartják az állatot, védeni kell az időjárás káros hatásaitól és természetes ellenségeitől; ha viszont állandóan zárt körülmények között van az állat (pl. nyúl), akkor az állattartó köteles az állat szükségleteihez igazodó, megfelelő mozgásteret biztosítani. Speciális előírás vonatkozik a gazdasági haszon céljából tartott állat tartására: ilyen esetekben az állatkímélő technológiákat előnyben kell részesíteni (4–5. §).

Az Ávtv. önálló közigazgatási szankciót vezetett be az állatvédelmi jogsértések hatékonyabb megelőzése, felderítése, illetve megbüntetése végett. Aki tevékenységével vagy mulasztásával az állatok védelmére, kíméletére vonatkozó jogszabály vagy hatósági határozat előírását megsérti, magatartásának súlyához, ismétlődéséhez igazodó mértékű, ötezertől százötvenezer forintig terjedhető²⁸ állatvédelmi bírsággal sújtható. A bírság kiszabására általában az állat-egészségügyi hatóság jogosult, a tudomásszerzést követő egy éven belül. Az elkövetéstől számított öt éven túl pedig egyáltalán nem szabható ki bírság, kivéve, ha a magatartás jogszerűtlen állapot fenntartásával valósul meg. Ekkor az elévülés mindaddig nem kezdődik meg, amíg a jogszerűtlen állapot fennáll.

A bírság megfizetése nem mentesít más jogkövetkezmények alól: eszerint – a kétszeres értékelés tilalmának megsértésével – lehetőség van a Szabs. r. szerinti szankcionálásra is (Ávtv. 43. §).

3. Az állatkínzás bekerülése a Büntető törvénykönyvbe

Az utóbbi néhány évben az állatkínzással járó esetek számbeli növekedése mellett a közvélemény érzékenysége is folyamatosan erősödött e probléma iránt. Az i-re a pontot az elhíresült Fadd-dombori kutyakínzás tette fel.

2003. június 16-án Fadd-Domboriban három biztonsági őr kegyetlen módon kínozott halálra egy kutyát. A tettesek előbb riasztópisztollyal lőttek rá, majd a kutya egy konténer alá menekült, ahonnan azonban kirángatták, s egy személyautóhoz kötözve több száz méteren keresztül vonszolták, végül magára hagyták az állatot. A kutya az orvosi kezelés ellenére három nap múlva kimúlt.

Az eset nagy felháborodást keltett az egész országban, aminek hatására a Magyar Állatotthonok Országos Szövetsége (MÁOSZ) szervezésében a Tolna Megyei Állat- és Természetvédő Alapítvány népi kezdeményezésen alapuló aláírásgyűjtési kampányba kezdett. Az Országos Választási Bizottság 2003. június 30-án hitelesítette a beadott aláírásgyűjtő ívet, amin szerepelt, hogy „Egyetértünk azzal, hogy az Országgyűlés módosítsa a Büntető Törvénykönyvről szóló 1998. évi IV. törvényt annak érdekében, hogy az állatkínzás bűncselekménynek minősüljön.”²⁹ Összesen 379.611 aláírás gyűlt össze, ebből kb. 330 ezer volt érvényes, ami bőven

²⁸ 244/1998. (XII. 31.) Korm. rendelet 2. §.

²⁹ 111/2003. (VI. 30.) OVB határozat aláírásgyűjtő ív mintapéldányának hitelesítéséről.

megaladta az országos népi kezdeményezés érvényességéhez meghatározott számot! Az Országgyűlés a 131/2003. (XII. 11.) sz. határozatával hozott döntése szerint a népi kezdeményezésben foglaltakkal egyetértett.

A civil kezdeményezés nyomán Szili Katalin és Hegyi Gyula MSZP-s, illetve Gusztos Péter és Gulyás József SZDSZ-es országgyűlési képviselő törvényjavaslatot fogalmazott meg az állatkínzás bűncselekménnyé nyilvánítása érdekében, s azt közösen nyújtották be önálló képviselői indítványként. A javaslat megalkotásának oka, hogy a jogalkotónak kötelessége az emberi felelősségtudat növelése, illetve a társadalmi erkölcs magasabb szintre emelése érdekében a szükséges jogszabályok megalkotása. A büntetőjognak az a feladata, hogy alapértékeket védjen, figyelemmel azonban arra, hogy a büntetőjog végső eszközkénti jellege érvényesüljön. A társadalom jelentős része által negatív megítélésben részesített állatkínzási, -bántalmazási formáknak a büntetőjogi szabályozás részévé kellett válniuk, ezért a törvényjavaslat az Ávtv-ben meghatározott, állatkínzás fogalma alá vont elkövetési magatartások közül kiemelte a legsúlyosabbakat, amelyek indokoltá teszik a büntetőjogi szankcióval fenyegetést. A törvényjavaslat az állatkínzás Btk-ba emelése mellett foglalkozott a tiltott állatviadal (Btk. 266/A. §) tényállásának módosításával, az állatkínzáshoz kapcsolódóan pedig az állat elkobzásával, az elkobzott állatok elhelyezésének és az elkobzás végrehajtásának kérdésével.

Az állatkínzás tényállásának megfogalmazása 2003 nyara óta több módosításon ment keresztül a tervezetekben, míg elnyerte végleges megszövegezését. A 2003. augusztus 21-ei keltezésű tervezet például a 266/B. § a) pontjában még megkövetelte a gerinces állat bántalmazása mellett azt, hogy az a fajta jellegzetességeihez képest legyen indokolatlan. Másrészt büntetni rendelte a gerinces állattal szembeni bánásmód alkalmazása mellett a természetes szükségletek kielégítésének olyan mértékű korlátozását is, amely alkalmas arra, hogy annak egészségkárosodását vagy halálát okozza. Harmadrészt a b) pont szerinti háziasított állat tekintetében nem tartalmazott olyan jellegű szűkítést, hogy ide csak a gerinces állatokat kell érteni; illetve a bűncselekmény elkövetőjeként nem jelölte meg az állattartót. A 2003. októberi, a Kormány részére történő előterjesztésben már a hatályos szabályozásnak megfelelően fogalmazták meg a tényállást, azzal a meglevő megszorítással, hogy csak abban az esetben szükséges az erőteljesebb állami fellépés, ha az elkövetési magatartás alkalmas arra, hogy az állat pusztulását vagy maradandó egészségkárosodását okozza.³⁰

Az Országgyűlés 2004. március 8-án elfogadta³¹ a Büntető törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és a hozzá kapcsolódó jogszabályok módosításáról szó-

³⁰ A „maradandó” jelző beiktatását az indokolja, hogy a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium álláspontja szerint „az egészségkárosodás lehetőségének és az okozati összefüggésnek a megállapítása bizonyos esetekben nehézségekbe ütközne, és azon esetekben is a büntetőeljárás megindítására kerülhetne sor, amikor valójában az állat indokolt fegyelmezése, nevelése történt. A maradandó egészségkárosodás azonban egyértelműbben megállapítható, és a fent említett esetek kiszűrhetővé válnak.” (Büntetőjogi Kodifikációs Főosztály, Soós László főosztályvezető feljegyzése Somogyvári István közigazgatási államtitkár részére, 2004. október 31.)

³¹ A szavazás eredménye 284 igen, 11 nem és 4 tartózkodás volt.

ló 2004. évi X. törvényt, melynek értelmében 2004. április 24. napjától az állatkínzás az alábbi szövegezéssel bűncselekménynek minősül: „266/B. § (1) Aki

a) gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,

b) állattartóként, háziállatot vagy az ember környezetében tartott veszélyes állatot elűzi, elhagyja vagy kiteszi,

vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a vadászatról szóló törvény által tiltott vadászati eszközzel vagy tiltott vadászati módon vadászik, illetőleg a halászatról szóló törvény által tiltott halfogási eszközzel vagy módon halászik vagy horgász.

4. Az állatkínzás hatályos szabályozása és a vonatkozó bírósági gyakorlat

Az állatkínzás jogi tárgya komplex jellegű: a tényállás egyrészt az állat, mint érző lény életét és egészségét védi; másrészt a közbiztonság elleni bűncselekmények közé sorolható. Utóbbi indoka az, hogy az e körbe tartozó deliktumok általában nem a konkrét személy jogait sértik vagy veszélyeztetik, hanem káros hatásuk enél szélesebb kört, a társadalom egészét érintik.³²

A hazai Btk. szerint – a korábbi szabálysértési tényállásokhoz hasonlóan – a cselekmény nem azért üldözendő, mert az állatot sérti, hanem azért, mert a társadalom tagjaiban felháborodást kelt. E felfogás magyarázható azzal is, hogy Magyarországon – ellentétben például a svájci, a német vagy az osztrák szabályozással – hiányzik az Alkotmányból az állatok védelme, mint alapérték. A német alkotmány például 2002 óta már nem pusztán általánosságban szól az élővilág védelméről, hanem az egyes állatok (individuumok) védelme is az alaptörvény része. (A német alkotmány módosítást egy alkotmánybírósági határozat előzte meg. Ez kimondta, hogy az állampolgárok szabadsága korlátozható annak elérésére, hogy az állatok ne szenvedjenek többet, mint amennyi ésszerű okból feltétlenül szükséges.)³³

Az állatkínzás vétségének törvényi tényállása három pontra különíthető el: a Btk. 266/B. § (1) bek-ének a) és b) pontjára, továbbá a (2) bek-re. Az elemzés során – tekintettel arra, hogy több objektív tényállási elem tekintetében is eltérések vannak – e fordulatok egyenként vizsgálandók.

A 266/B. § (1) bek. a) pontja szerint a bűncselekmény elkövetési tárgya a gerinces állat. A szűkítő meghatározás alapja az, hogy az Ávtv. különbséget tesz a gerinces állat és a nem gerinces állat megölése között, s a büntetőjog – mint az előzőekben említést nyert – az Ávtv. által tilalmazott magatartások közül csak a

³² 2004. évi X. törvény általános indokolás 3. pont.

³³ Az állatvédelem alkotmányos háttérének hiányáról lásd bővebben MÓZES ANNAMÁRIA: Állatvédelem és büntetőjog Magyarországon. *Collega*, 2005. évi 2. sz. 117. p.

legsúlyosabbak esetén kíván beavatkozni. A b) ponttal szemben ide vonható minden gerinces állat, függetlenül attól, hogy az ember környezetében él-e vagy vadon élő.

Az a) pont két, vagylagos elkövetési magatartást tartalmaz: az olyan indokolatlan bántalmazást, illetve az olyan bánásmód alkalmazását, amely alkalmas arra, hogy a gerinces állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza. A tényállás az elkövetési magatartás tekintetében blankettáris diszpozíció: az Ávtv. előbb ismertetett rendelkezései töltik ki tartalommal. Az Ávtv. 6. § (1) bek-e tartalmazza az indokolatlan vagy elkerülhető fájdalom, szenvedés vagy sérülés okozásának tilalmát, egy példalózó felsorolását adva ezen cselekményeknek: az állatot nem szabad: a) kínozni, b) emberre vagy állatra uszítani, illetőleg állatviadalra idomítani, c) kényszertakarmányozásra fogni, kivéve az egészségügyi megfontolásból való kényszerű táplálás esetét, d) a kíméletét nem biztosító módon mozgatni és szállítani, elhelyezni, e) a teljesítőképességét felismerhetően meghaladó teljesítményre kényszeríteni, f) természetellenes és önpusztító tevékenységre szoktatni. Nem minősül kínzásnak viszont az érett libatoll házilag vagy az engedélyezett technológia szerint végzett tépése; illetve a házilag vagy az engedélyezett technológia szerinti liba- és kacsatömés nem minősül kényszertakarmányozásnak.

A (testi vagy lelki) bántalmazás tevékenységben megnyilvánuló magatartás: minden erőszakos ráhatás a gerinces állatra, akkor is, ha az a testi épségét közvetlenül nem sérti. A bántalmazásnak nem feltétele a fizikai fájdalom okozása, a büntetést érdemlőség ugyanis nem az állatban elért érzethez, eredményhez, hanem az elkövető magatartásához kapcsolódik. Bántalmazás esetén meghatározóak az állat etológiai jellemzői, a fajta fizikai és pszichikai jellegzetességei, amelyek az állattal szemben jogszerűen alkalmazható fizikai eszközök módját és mértékét behatárolják. Nyilvánvaló ugyanakkor, hogy nem mindenféle bántalmazás tekinthető állatkínzásnak: a nevelés, az idomítás, a hasznosítás céljából történő fizikai ráhatás szükségyszerű lehet. Azonban ilyen esetekben is meg kell határozni, hogy melyek azok az alkalmazott eszközök, amely büntetendők, és melyek nem.³⁴ A bántalmazás akkor tényállásszerű, ha indokolatlanul történik. Nem tekinthető természetesen indokolatlannak a bántalmazás, ha például az állat támadásának elhárítása végett történik, avagy ha a törvényi feltételek mellett hajtanak végre állatkísérleteket.³⁵

A törvény indokolása szerint a bánásmód alkalmazása szubszidiárius jellegű: beleértendő minden olyan tevékenység (fizikai ráhatás) vagy mulasztás, ami a bántalmazás körébe nem sorolható. Ezen elkövetési magatartás fogalmi meghatározása hiányzik a Btk.-ból és az Ávtv.-ből is. Kiindulási alapul szolgálhat azonban a fentebb már említett, az Ávtv. 3. § 8. pontja szerinti jó gazda gondossága meghatározása. Ez alapján a bánásmód fogalma felőleli többek között az állat tartását, gondozását, táplálását, elhelyezését, gyógykezelését, tisztán tartását, kiképzését, nevelését, mely magatartások azonban álláspontom szerint csak akkor lehetnek tényállásszerűek, ha azok huzamosabb időn keresztül valósulnak meg, azaz folyamat jelle-

³⁴ A 2004. évi X. törvény 2. §-ához fűzött részletes indokolás alapján.

³⁵ *Magyar Büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára II.* HVG ORAC 750/1. p.

gűnek kell lenniük. Így pl. a kedvezőtlen körülmények között, rövid idő alatt megvalósuló, az állat pusztulásával járó szállítás nem tartozik a „bánásmód” fogalmi körébe.

Mindezekből következik az is, hogy az első fordulatnál szereplő „indokolatlan” kitétel csak a bántalmazással megvalósuló elkövetési magatartáshoz köthető, melynek eredményeként az „indokolt” bántalmazás – az előbb írtak szerint – nem bűncselekmény. A bánásmód huzamosabb időn keresztül megvalósuló jellege nem engedi meg azt a jogértelmezést, hogy csak „indokolatlan” rossz bánásmód valósít meg bűncselekményt, ugyanakkor létezik egy „indokolható” rossz bánásmód, ami viszont nem valósít meg bűncselekményt.

További problémát jelenthet a gyakorlatban, hogy az indokolatlanság fogalmát a Btk. nem határozza meg, s az Ávtv. sem ad iránymutatást.³⁶ A Btk. és az Ávtv. fogalmait kellene összhangba hozni: vagy „állatkínzás” fogalom szerepeljen az a) pont mostani elkövetési magatartásai helyett, avagy egy értelmező rendelkezéssel határozzák meg a „bántalmazás” és a „bánásmód” kifejezéseket.³⁷

A bűncselekmény immateriális, azaz megvalósulásához eredmény bekövetkezése nem szükséges, elegendő hogy a bántalmazás, illetőleg a bánásmód alkalmas legyen arra, hogy az állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza (absztrakt veszélyeztető deliktum). Abban az esetben, ha az elkövető az állatot megöli, avagy az állat maradandó egészségkárosodást szenved, ez a bünteteskiszabás során súlyosító körülményként értékelhető. Az állat életének kioltása tehát nem tekinthető önálló elkövetési magatartásnak. Ugyanakkor meg kell említeni az állatvédelmi törvénynek az állat életének kioltására vonatkozó egyes rendelkezéseit (11. §), miszerint az állat élete elfogadható ok vagy körülmény esetén kioltható. Ilyen elfogadható oknak (körülménynek) minősül különösen az élelmezési cél vágóállat esetében, a prém termelése a hagyományosan e célból tartott állat esetében, az állományszabályozás, a gyógyíthatatlan betegség, illetve sérülés, a fertőző betegségek kontrollja, valamint az azok ellen való védekezés, a kártevők irtása, a másként el nem hárítható támadás megakadályozása és a tudományos kutatás. (Kutya és macska tekintetében az élelmezési cél, illetve a prém termelése nem minősül elfogadható oknak, körülménynek.) Ezekben az esetekben tulajdonképpen a Btk-n kívüli, más jogszabályban meghatározott jogellenességet kizáró ok: engedély zárja ki a cselekmény társadalomra veszélyességét, s ezáltal a bűncselekményi jellegét. Egyébként pedig az állat életének kioltása – kivételektől eltekintve (pl. gerinctelen állatok, háztartásban élelmezési célra levágott baromfi esetén) – csak kábítás után történhet meg (Ávtv. 12. §).

A gyakorlatban egyébként a kutyakínzások bizonyítására kriminál-kynológus szakértő véleményét kell beszerezni. A szakértő megvizsgálja az állat sérüléseit és a viselkedését is behatóan tanulmányozza. Az, hogy hogyan reagál a kutya bizo-

³⁶ Az Ávtv. 3. § 4. pontja szerinti állatkínzás fogalmában a „szükségtelen bántalmazás” kifejezés szerepel, a 6. § (1) bek.-ében pedig csupán a fent említett exemplifikatív felsorolást találunk az állatkínzás tilalmára vonatkozóan.

³⁷ Hasonlóan MÓZES A.: i. m. 118. p.

nyos személyek jelenlétére, közeledésére, sokat elárulhat arról, miként bántak vele. Ez alapján – ha az állatot kínzó személy a környezetben fellelhető – nagy valószínűséggel meg lehet állapítani, ki bántalmazta.

A Btk. 266/B. § (1) bek. a) pontja szerint a bűncselekményt tettesként bárki elkövetheti (közönséges bűncselekmény).

A bűnösség tekintetében megállapítható, hogy a bűncselekmény csak szándékosan követhető el, s ezen belül is az egyenes szándékkal történő elkövetés releváns. Közömbös az, hogy az állat esetlegesen bekövetkező elpusztulására (maradandó egészségkárosodására) az elkövetőnek csak a gondatlansága terjed ki, mivel a halál (maradandó egészségkárosodás) mint eredmény nem szükséges a büntetendőséghez. A gondatlan elkövetés büntetlenséget élvez, amire – főként a bánásmód tekintetében – sokan fognak hivatkozni a konkrét ügyekben, s a szándékosságot nehéz lesz bizonyítani sok esetben. (Például a kutyatulajdonos nem győződött meg arról, hogy a lánc elér-e az etetőtálig.) Ezért megfontolandó lehet a gondatlan alakzat büntetéssel fenyegetettsége is.

A bűncselekmény további szubjektív tényállási elemet nem tartalmaz: nem kívánta meg a törvényhozó az indokolatlan fájdalom és szenvedés okozásának célzatát.³⁸

A Btk. 266/B. § (1) bek. b) pontja szerinti vétséget az az állattartó követi el, aki a háziasított emlősállatot³⁹ vagy az ember környezetében tartott veszélyes állatot elűzi, elhagyja, vagy kiteszi.

E fordulat elkövetési tárgyait a törvényhozó értelemszerűen szűkebben határozza meg az előzőhöz képest. A házi(asított) állatok közül csak az emlősállatok sérelmére követhető el a bűncselekmény; a hasznot hajtó lábasjóságok (tyúk, pulyka stb.) elűzése, elhagyása, kitétele nem jellemző ugyanis, vagy ha az előfordul is, nem veszélyes a társadalomra. Az ember környezetében tartott veszélyes állatok tekintetében viszont a gerincesek és a gerinctelenek is figyelembeveendőek, mert például egy kígyó, pók, vagy skorpió magára hagyása is veszélyt jelenthet. A veszélyes állat fogalmát sem a Btk., sem az Ávtv. nem határozza meg. Az utóbbi szól ugyan a veszélyes állatok tartásáról és szaporításáról, ugyanakkor azt is kimondja, hogy a veszélyes állatok körét, valamint tartásuk, szaporításuk, illetve a veszélyes állattá nyilvánítás feltételeit külön jogszabály állapítja meg [20. § (7) bek.]

³⁸ Itt emlitem meg, hogy az általam tanulmányozott ügyek egyikében pont ezzel ellentétes – helytelen – jogalkalmazói értelmezés olvasható. A Szegedi Városi Ügyészség egy 2004-es ügyben a nyomozást bűncselekmény hiányában megszüntette, s az indokolásban arra hivatkozott, hogy a gyanúsítottak egyikének – aki egy szemmel láthatóan beteg macskát egy utcai villanyoszlophoz talapzatához vágott, majd azt magára hagyta, s a másik gyanúsított az állatot végül légpuskával lelőtte, hogy az ne szenvedjen tovább – nem volt az a célja, hogy az állatnak indokolatlan fájdalmat és szenvedést okozzon.

³⁹ Franciaországban, ahol a legtöbb háziállat van, már nem is ezt a kifejezést használják, hanem a „társállatot”: utalva arra, hogy ember és állat közötti tartós életközösségről, személyes viszonyról van szó.

A b) pont három vagylagos elkövetési magatartást rögzít, amelyek az állatvédelmi törvény garanciális állatkíméleti szabályának tükrében nyernek értelmet. Az Ávtv. 8. §-a szerint ugyanis az ember környezetében tartott állat, valamint a veszélyes állat tulajdonjogával, tartásával felhagyni nem szabad. Az állat elűzése, elhagyása vagy kitétele tilos. Ehhez maga az Ávtv. szankciót nem fűzött, a Btk. szerint viszont büntetendők lettek e cselekmények. A magatartások tilalmának oka a törvény indokolása szerint részint az állat kiszolgáltatott helyzete, részint a magára hagyott állat által okozható veszélyhelyzet megelőzése is, ezért a veszélyes állatok körét a Btk. nem szűkíti le a veszélyes gerinces állatokra.

Az elűzés aktív magatartást feltételez, az elhagyás megvalósulhat mulasztással is. Az állat kitétele körébe értendő minden olyan magatartás, amikor az állattartó az állat birtoklásával, gondozásával, felügyeletével felhagy, sorsára hagyja, az állat megszokott környezetét felszámolja.

Az említett magatartásoktól való tartózkodás csak az állattartótól várható el, így a b) pont szerinti bűncselekmény elkövetője tettesként az állattartó lehet (sajátképi különös bűncselekmény). Az állattartó fogalma az Ávt. alapfogalmai között található: az állat tulajdonosa, illetve aki az állatállományt gazdálkodik, felügyeli (3. § 1. pont).

Az állatkínzás ezen fordulata is csak szándékosan valósítható meg. A gondatlan elkövetésnek – ellentétben az a) ponttal – nem is lenne értelme.

Az állatkínzás harmadik fordulata az valósítja meg – s az előzőekkel azonos módon büntetendő –, aki a vadászatról szóló törvény által tiltott vadászati eszközzel vagy tiltott vadászati módon vadászik, illetőleg a halászatról szóló törvény által tiltott halfogási eszközzel vagy módon halászik vagy horgászik. E fordulat tisztán blankettáris diszpozíció, amely a bűncselekményt – büntetőjogi többtelelem nélkül – pusztán mint a megjelölt törvények [azaz a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény (Vtv.), illetve a halászatról és a horgászatról szóló 1997. évi XLI. törvény (Htv.) egyes szabályainak megszegését] határozzák meg.⁴⁰

Az állatkínzás általános tilalmát az Ávtv. tartalmazza, ami alól azonban a jogalkotó rendkívüli esetekben kivételt enged. E kivételeket nemcsak az Ávtv., hanem más jogszabály is megállapíthat.⁴¹ Így nem minősül az állat bántalmazásának, kínzásának a vadászat és a halászat, ha az megengedett eszközzel vagy módon történik.

A Vtv. 67. §-a a vadászat megengedett módjait (vadászlófegyverrel, vadászíjjal, egyes csapdázási módszerrel történő vadászat, vadászkutya alkalmazása); míg a 71. §-a a tiltott módokat (például a légi járműből, mozgásban lévő motoros jármű-

⁴⁰ NAGY FERENC: *A magyar büntetőjog általános része*. Korona, Bp., 2004, 84. p.

⁴¹ Az Ávtv. 2. § (2) bek-e szerint az állat kíméletére, az állatkínzás és az állatkárosítás tilalmára, valamint a jó gazda gondosságára vonatkozó rendelkezéseket a vadon élő állatokra is alkalmazni kell. A vadászható vadfajokra, valamint a halászható, horgászható halfajokra és a természetvédelmi oltalom alatt álló, illetőleg nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó állatokra külön jogszabály eltérő rendelkezéseket is megállapíthat.

ből vagy járműről, továbbá az óránként 5 kilométert meghaladó sebességgel közlekedő vízi járműből való vadászat, a fényszóró engedély nélküli használatával való vadászat, a falkavadászat, vadászati idénytől függetlenül az olyan időpontban történő vadászat, amikor a vad menekülési lehetősége bármilyen természeti ok miatt jelentősen korlátozott) határozza meg. Emellett a törvény 68. §-a felsorolja a tiltott vadászati eszközöket is (például mérgezett hegyű és robbanó fejű nyílvesztő, számszeríj, löfegyverre szerelt hangtompító eszköz).

A Htv. 23. §-a a tiltott halfogási eszközöket és módokat határozza meg. Tilos a hal fogásához minden olyan fogási eszköz, illetve mód alkalmazása, amely a halállományt és élőhelyét károsíthatja. Például tilos eszköznek minősül a váltóáramú elektromos eszköz, a mérgező vagy kábító hatású anyag, a robbanóanyag, a szűrőszerszám, gereblyező horgászati, illetőleg hurokvető halászati módszer alkalmazása.

Abban az esetben, ha az elkövető – aki tettesként bárki lehet – úgy folytat orvvadászatot, vagy orvhalászatot (orvhorgászatot), hogy a tiltott eszköz vagy mód alkalmazása során az állatnak fizikai fájdalmat okoz, az a (2) bek. szerint minősül.

Az állatkínzás e speciális változata bűnösségi szempontból szintén csak szándékosan valósítható meg.

Stádiumtani szempontból – mivel alaki bűncselekményről van szó – az állatkínzás befejezetten megvalósul, ha az elkövetési magatartást kifejtették. Amennyiben az csupán részben valósult meg, kísérlet miatt lesz büntetendő az elkövető, ennek azonban csekély a gyakorlati jelentősége.

A Btk. nem tartalmaz rendelkezést az állatra a tekintetben, hogy dolognak kell-e tekinteni. Minthogy azonban a Ptk. szerint dolog, és mint ilyen, tulajdonjog tárgya lehet, ennek következtében felvetődik néhány bűncselekmény kapcsán az elhatárolás, illetve a halmazat problematikája. Elsőként is a garázdasággal (Btk. 271. §), mint szubszidiárius tényállással való kapcsolatot kell vizsgálni. A Legfelsőbb Bíróság 93. sz. állásfoglalása alapján kialakult bírósági gyakorlat szerint a halmazat csak akkor kizárt, ha az egyazon cselekménnyel megvalósított másik bűncselekmény büntetési tétele a súlyosabb. A garázdaság alapesete így valódi halmazatba kerül az állatkínzással a büntetési tételek azonossága folytán, továbbá halmazatba kerül a garázdaság minősített eseteivel is. Megjegyzendő, hogy a szegedi büntetőjogi iskola nem ért egyet ezzel a gyakorlattal, mivel az a non bis in idem elvébe ütközik.⁴²

Amennyiben a bántalmazással elkövetés, illetve a meghatározott bánásmód alkalmazása nem alkalmas arra, hogy az állat pusztulását vagy maradandó egészségkárosodását okozza, felmerülhet a garázdaság bűncselekményének vagy (erőszakos magatartás hiányában) szabálysértésének (Sztv. 142. §) megállapíthatósága. A hatályos szabályozás lefedi a magánterületen való állatbántalmazás eseteit is.⁴³

Amennyiben az állatkínzás elkövetési tárgya megállapítható értékkel bíró állat, amely nem az elkövető tulajdonában áll (például egy fajtatiszta kutya vagy ver-

⁴² Vö. NAGY F.: i. m. 73., 318., 328. p.

⁴³ A 2005. január 27. előtti szabályozásra lásd a 25. sz. lábjegyzetet.

senyló), felmerülhet a rongálással (Btk. 234. §) való halmazat kérdése is. A rongálás és más olyan bűncselekmények, amelyek tényállása a rongálást felöleli, általában nem kerülhetnek halmazatba. Az állatkínzás azonban rongálási mozzanatot nem tartalmaz, ezért ha az állatkínzással az elkövető az állat értékét csökkenti (a maradandó egészségkárosodás okozásával) vagy az állat életét kioltja, s a tulajdonosnak vagyoni kárt okoz, a két bűncselekmény egymással halmazatban állapítható meg. Természetszerűleg amennyiben az állat fogalmi értéke a tízezer forintot nem haladja meg, rongálás szabálysértése valósul meg.

A természetkárosítás (Btk. 281. §) bűncselekményétől való elhatárolás szempontja egyrészt az, hogy a természetkárosítás elkövetési tárgyai speciálisabbak az állatkínzásénál: ide tartoznak a fokozottan védett élő szervezet egyedei; a védett élő szervezet egyedei – feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket; továbbá az EK Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló rendelete A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedei. Másrészt az elkövetési magatartások eltérőek, s ami e szempontból releváns lehet, az a károsítás, illetve az elpusztítás. Ez utóbbi kapcsán azonban fontos megemlíteni, hogy az állat halála a természetkárosításnál tényállásszerű, addig az állatkínzás esetében ez nem tényállási elem.

Az állatkínzás bevezetésével egyidejűleg módosították a tiltott állatviadal szervezése tényállását (Btk. 266/A. §). Eszerint aki gerinces állat részvételével állatviadalt szervez, tart, ilyen állatviadalra fogadást szervez vagy fogadást köt, büntettet, aki pedig állatviadal céljára gerinces állatot tart, tenyészt, kiképez, idomít vagy forgalmaz, vétséget valósít meg. E módosítással a bűncselekmény elkövetési tárgyainak köre kibővült: már nemcsak az ebek, hanem bármely gerinces állat e körbe tartozik. Alapvető elhatárolási szempont az állatkínzástól egyrészt az elkövetési magatartások különbözősége, másrészt az, hogy a tiltott állatviadal szervezése esetén az elkövető nem maga bántalmazza az állatot, hanem a feltételeit teremti meg annak, hogy azt egy másik állat „bántalmazza”.

Hatályos büntetőjogunkban az az állat, amely az állatkínzás elkövetési tárgya volt, elkobzandó dolognak minősül. A 2004. évi X. törvény 3. §-ához fűzött indokolás szerint ez a bántalmazott állat életének, egészségének jövőbeli védelme érdekében történik, és hasonlóan a Btk. 286. §-ában felsorolt többi közrend elleni bűncselekményhez, kizárta a Btk. 77/A. § (1) bek-ének, azaz az elkobzás mellőzésének lehetőségét.

A 2004. évi X. törvény rendelkezett az elkobzott állatok elhelyezéséről is, de az ezzel kapcsolatos rendelkezések 2006. január 1-jétől módosultak, s jelenleg az állategészségügyről szóló 2005. évi CLXXVI. törvény tartalmazza a vonatkozó szabályokat. Eszerint a megyei (fővárosi) állat-egészségügyi és élelmiszerellenőrző állomás jogosult a szabálysértési vagy büntetőeljárás során lefoglalt, elkobzott állat elhelyezése céljából, a tulajdonos költségére – erre vonatkozó szerződés alapján, térítés ellenében – állattartó helyet igénybe venni. Az elkobzott álla-

tot az állomás térítés nélkül átadhatja állatvédelmi célú civil szervezetnek. Amennyiben az elkobzott állat viszont veszélyes, természetvédelmi oltalom alatt áll, vagy nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozik, az állomás térítés nélkül átadhatja állatkertnek, természetvédelmi hatóságnak (22. §).

Az elkobzás végrehajtásának módjáról rendelkezik a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. sz. tvr. Míg az általános szabály szerint az elkobzott dolgot rendszerint értékesíteni kell, ha erre alkalmatlan, vagy az értékesítés iránt hozott lépések nem vezettek eredményre, a dolgot meg kell semmisíteni, addig az állatkínzás tárgyává vált állat esetén azonban speciális szabály érvényesül: veszélyes eb [Btk. 266. § (3) bek.], valamint egyéb veszélyes állat esetén a külön jogszabályokban⁴⁴ meghatározott módon kell eljárni; természetvédelmi oltalom alatt álló, vagy nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó állatot a természetvédelmi hatóságnak, más állatot az állat-egészségügyi hatóságnak kell átadni [89. § (4) bek.].

Az állatkínzás bűncselekménye vétség, melynek mindhárom fordulatához a törvényhozó azonos büntetési tételt rendel: 2 évig terjedő szabadságvesztést, közérdekű munkát vagy pénzbüntetést. Az alternatív szankcióval való fenyegetettség kellő egyéniesítést enged a bíróság számára.

A Magyarországon állatkínzás miatt indult büntető ügyek közül néhány iratait sikerült tanulmányoznom. A megismertek közül több ügy már a nyomozati szakaszban véget ért: bűncselekmény hiányában a nyomozás megszüntetésére került sor. Több esetben ügyészi megrovással, illetőleg vádemelés elhalasztásával zárult az eljárás. A megismert jogerős bírósági ítéletekkel lezárult ügyek közül egy esetben szabott ki a bíróság végrehajtandó szabadságvesztést. Tiszafüreden 2004 májusában a két vádlott saját kutyáit akasztotta fel a nyakuknál fogva a házuk udvarán álló fára, s addig lőtt rájuk légpuskával, amíg ki nem múltak. Az esetnek szemtanúja is volt, aki feljelentést tett. Az I. r. vádlott a feljelentés miatt a tanút bántalmazta is, 8 napon belüli sérülést okozva. Az első fokú bíróság I. r. vádlottat – figyelemmel annak többszörös visszaesői voltára is – az állatkínzás és az aljas indokból elkövetett könnyű testi sértés miatt halmazati büntetésül tíz hónap végrehajtandó szabadságvesztésre, míg a II. r. vádlottat hat hónap végrehajtandó szabadságvesztésre ítélte, s a másodfokú bíróság az ítéletet helybenhagyta.

Több esetben a bíróság a kiszabott szabadságvesztés-büntetés végrehajtását felfüggesztette. Így például azzal a vádlottal szemben, aki 2004 áprilisában Kaposváron úgy akarta móresre tanítani kutyáját, hogy kikötözte, fejére nejlonzacskót húzott, s egy ásóval kezdte ütlegelni, majd pedig élve akarta eltemetni azt, a bíróság három hónap fogházbüntetésre ítélte, melynek végrehajtását egy évre felfüggesztette. A Szegedi Városi Bíróság jogerősen négy hónap fogházbüntetésre ítélte, s a büntetés végrehajtását két év próbaidőre felfüggesztette azzal a vádlottal szemben, aki az általa megvásárolt lovat elvitte kipróbálni, s minthogy a ló nem akart engedelmeskedni, bántalmazni kezdte: az ostor nyelével addig ütlegelte, amíg

⁴⁴ Az állam- és közbiztonságról szóló 1974. évi 17. tvr. 7. § (7) bek., Ávtv. 23. §.

az el nem tört az állaton, majd a földre fekvő lovat lábbal rugdosta, végül pedig egy vasvillával 5–6 ízben a ló nyakát, oldalát, farát és fejrészét megszurta. A ló sérülései kb. két hét alatt gyógyultak meg.

A bíróságok a felsorolt esetek mindegyikében megállapították, hogy a vádlottak a gerinces állatot indokolatlanul olyan módon bántalmazták, hogy az maradandó károsodást vagy pusztulást is okozhatott volna. A Szegedi Városi Bíróság ítéletében akként fogalmazott, hogy a „bántalmazás kirívóan durva és elhúzódozó voltára tekintettel” szabta ki a büntetést.

Egy másik ügyben a bíróság három hónap fogházbüntetésre ítélte, s a büntetés végrehajtását egy évre felfüggesztette azzal a vádlottal szemben, aki Dunaújvárosban 2004 áprilisában az udvarában felakasztotta saját kutyáját, majd kalapáccsal összeverte, s az állat a hámsérülések mellett egyik szemére megvakult, illetve több foga is kitörött. Ez esetben a büntetés kiszabása körében értékelésébe vonta a bíróság, hogy az állat ténylegesen maradandó fogyatékoságot szenvedett.

A Btk. 266/B. § (2) bekezdése szerinti fordulatba ütköző cselekmények miatt is folyt már eljárás. A tiltott vadászat fordulatot valósították meg azok a vádlottak, akik Tolnanémedi környékén hurokcsapdát állítottak az erdőben, s így elejtettek egy gímszarvasbikát. Míg a vádlottak a csapdát ellenőrizték, az elejtett állat elpusztult. A tetemet megnyúzták, s abból nagyobb adag húst szereztek, mellyel hatszáz-ezer forint kárt okoztak. Halmazati büntetésül 1 év 2 hónap, illetve 1 év 4 hónap börtönbüntetésre ítélte őket a bíróság, s a szabadságvesztés végrehajtását mindkét terhelt esetén két évre felfüggesztette.

A tiltott halászati módszerek közül leggyakrabban az ún. gereblyezés tiltott módszerével akartak halat fogni. 2005 januárjában például a Tiszafüredi Városi Bíróság előtt 3 ügy volt folyamatban gereblyézési módszerrel való elkövetés miatt.

5. Záró gondolatok

Az állatkínzás tényállása még csupán két és fél éve van hatályban a büntetőkódexünkben, ezért a bírósági gyakorlat a szabályozás alkalmazásával kapcsolatban még kiforratlan. A cselekmény pönalizálása azonban mindenképpen szükséges és pozitív döntésnek tekinthető a törvényhozó részéről. A tényállás az állatvédő egyesületek túlzó álláspontjával szemben korrekt – bár több szempontból még javításra szoruló – megfogalmazást nyert. Tükröződik benne az etikai követelményeknek való megfelelés igénye, egy civilizált államnak ugyanis erkölcsi kötelezettsége a természet megóvása, s az állatok védelme az emberi kíméletlenség okozta szükségtelen szenvedéssel szemben.⁴⁵ Mindannyian szeretnénk békésebb világban élni, amiben egyértelmű, hogy az állatokkal szembeni kegyetlenség ellentétes meglévő értékrendünkkel.

⁴⁵ A Mahatma Gandhitól származó gondolat szerint „Egy nemzet nagysága és erkölcsi fejlettsége híven tükröződik abban, ahogyan az állatokkal bánik.”

A Btk. módosítása, az állatkínzás beiktatása nem egyszerűen azt jelentette, hogy a szabálysértési tényállást bűncselekménnyé minősítik, hanem szemléletváltást takar. Az ember sokáig ugyanis úgy tekintett az állatra, mint pusztá tárgyra: gátlástalanul és érzéketlenül használta azokat kísérletekre, szórakozásra. A modern szemlélet szerint az állat viszont már nem pusztán tárgy, hanem érző lény.

A következő lépés a szabályozásban az lehet, amikor az állatokat már „önmagukért” részesítik védelemben, s nem csupán a társadalom védelme érdekében. Ezáltal eljuthatunk odáig, hogy már az állat indokolatlan elpusztítása is az állatkínzás körében nyerne értékelést – nem pedig a rongálás körében. Ehhez azonban az szükségeltetne, hogy egy harmadik jogi kategóriát is bevezessenek: a személy és a dolog mellé az állat, mint érző lény kategóriáját.

JUDIT KÁROLYI

DIE ENTWICKLUNG DER REGELUNG VON DER TIERQUÄLEREI IN UNGARN

(Zusammenfassung)

Die Abhandlung stellt die Gestaltung der heimischen Regelung von der Tierquälerei dar. Das Ziel des Autors war in diesem Thema praktische und theoretische Kenntnisse zu geben.

Zuerst geht es in der Abhandlung um die Wichtigkeit der Einführung der strafrechtliche Tatbestand des deliktes. Dann stellt die Abhandlung die heimische rechtsgeschichtliche Entwicklung der Tierquälerei.

Die Hauptteile der Abhandlung sind die gültige Srtafnormen, das Tierschutzgesetz, und die daran schliessende theoretische Fragen und im Praktikum auftretenden Problemen, und darauf gegebenen Lösungen. Im Rahmen diesen Fragen beschäftigt sich die Abhandlung mit den Teilen der Tatbestand vom Delikt, besonders mit dem Tatobjekt, Tatverhalten und der Frage Strafbarkeit und auch mit Abgrenzen und Konkurrenzen.

Am Ende der Abhandlung wird einige heimische Rechtsfälle dargestellt zum Praktikum von Rechtsanwendern.

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK E SOROZATBAN ÚJABBAN MEGJELENT KIADVÁNYAI

Tomus LXVII.

- Fasc. 1. *Antal* Tamás: A debreceni népképviselői közgyűlés (1848–1867). Az 1848: XXIII. tc. végrehajtása Debrecenben (Szeged, 2005) 80 p.
- Fasc. 2. *Bezdán* Anikó: A jogi személyiségű halászati szervezetek minősítésének jogi alapkérdései (Szeged, 2005) 28 p.
- Fasc. 3. *Bobvos* Pál: A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 4. *Borsodi* Zoltán: A magyar szövetkezeti érdekvédelmi szervek történelmi keresztmetszete (Szeged, 2005) 62 p.
- Fasc. 5. *Fantoly* Zsanett: A vállalkozás vezetőinek felelőssége a német és a francia büntetőjogban (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 6. *Farkas Csaba – Kasza Péter Ferenc*: A közbeszerzés hazai szabályozásának fejlődése (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 7. *Farkas Csamangó* Erika: A géntechnológia agrárjogi aspektusai (Szeged, 2005) 22 p.
- Fasc. 8. *Görög Márta*: Az osztrák nem vagyoni kártérítés alapjai (Szeged, 2005) 26 p.
- Fasc. 9. *József Hajdú*: The legal framework of the Hungarian family protection scheme (Szeged, 2005) 49 p.
- Fasc. 10. *Heka László*: Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit (Az albán szokásjog). (Szeged, 2005) 59 p.
- Fasc. 11. *Szilvia Horváth*: Emissionhandel in der Europäischen Union (Szeged, 2005) 46 p.
- Fasc. 12. *Kiss Barnabás*: Az egyenlő bánásmód követelménye az Alkotmánybíróság gyakorlatában (Szeged, 2005) 17 p.
- Fasc. 13. *Mezei Péter*: A fair use doktrína az amerikai szerzői jogban (Szeged, 2005) 50 p.
- Fasc. 14. *Nagy Ferenc*: A vegyes bűnösségű bűncselekmények egyes dogmatikai problémáiról (Szeged, 2005) 24 p.
- Fasc. 15. *Nagy Tamás*: Jog és irodalom: az előkérdések tárgyalása (Szeged, 2005) 42 p.
- Fasc. 16. *Tamás Nótári – Tekla Papp*: Die Problematik des gemeinsamen Todes im Lichte der Geschichtlichkeit und der neuen ungarischen BGB-Konzeption (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 17. *Béla Révész*: Documents on the dictatorship and the cold war in the Hungarian archives – the case of RFE (Szeged, 2005) 96 p.
- Fasc. 18. *Schiffner Imola*: A nemzetközi világrend változásai, avagy a vesztfáliai békétől az ENSZ Alapokmányáig (Szeged, 2005) 32 p.
- Fasc. 19. *Siklósi Iván*: A nemlétező szerződések problémája a római jogban és a modern jogokban (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 20. *Szomora Zsolt*: Az erőszakos szexuális bűncselekmények az osztrák büntetőjogban (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 21. *Szondi Ildikó*: A Délvidék nemzetiségi demográfiai adatai, különös tekintettel a magyarság adataira (Szeged, 2005) 27 p.

Tomus LXVIII.

- Fasc. 1. *Antal* Tamás: Régiók Magyarországon egykor és most (Két adalék). (Szeged, 2006) 45 p.
- Fasc. 2. *Bató* Szilvia: A büntetésekre vonatkozó elvek Kossuth Lajos Pesti Hírlapjában (1841–1844). (Szeged, 2006) 21 p.
- Fasc. 3. *Bezdán* Anikó: Két agrárszervezet törvényes felügyeletének speciális vonásai (Szeged, 2006) 22 p.
- Fasc. 4. *Bobvos* Pál: A szövetkezeti üzletrész stációi és feladása (Szeged, 2006) 22 p.
- Fasc. 5. *László Dux*: The Protection of Migrant Workers' Human Rights (Szeged, 2006) 29 p.
- Fasc. 6. *Farkas Csamangó* Erika: Az Európai Unió agrár- és vidékfejlesztési támogatása de lege ferenda (Szeged, 2006) 20 p.
- Fasc. 7. *Gellén* Klára: A munkaviszony polgári jogi szerződésekkel leplezése (Szeged, 2006) 16 p.
- Fasc. 8. *József Hajdú*: The Hungarian workers' compensation system (Szeged, 2006) 48 p.
- Fasc. 9. *Hegedűs* Andrea: Élettársi kapcsolat kontra házasság (Hasonlóságok és különbözőségek a hatályos magánjogban). (Szeged, 2006) 24 p.
- Fasc. 10. *Heka* László: A sari'a jog fejlődése és alkalmazása a délszláv térségben (Szeged, 2006) 54 p.
- Fasc. 11. *Horváth* Szilvia: A kibocsátási jogok kereskedelme és a közösségi alapjogok kapcsolata (Szeged, 2006) 32 p.
- Fasc. 12. *Juhász* Zsuzsanna: A megújult Európai Börtön szabályok ismertetése (Szeged, 2006) 28 p.
- Fasc. 13. *Károlyi* Judit: Az állatkinzás szabályozásának fejlődése Magyarországon (Szeged, 2006) 25 p.
- Fasc. 14. *Thomas Mann* – *Heide Wedemeyer* – *Zoltán Józsa*: Noise Pollution Regulation in Germany and Hungary (Szeged, 2006) 30 p.
- Fasc. 15. *Mezei* Péter: Szabad felhasználás az osztrák jogrendszerben (Szeged, 2006) 53 p.
- Fasc. 16. *Miklós* László: A tartós környezeti kár szabályozása és gyakorlata (Szeged, 2006) 27 p.
- Fasc. 17. *Nagy* Ferenc: Az ellenség-büntetőjogról, a jogállami büntetőjog erőzójáról (Szeged, 2006) 21 p.
- Fasc. 18. *Nagy* Zsolt: Jogásztársadalom a globalizáció tükrében (Szeged, 2006) 33 p.
- Fasc. 19. *Révész* Béla: A „Duna-gate” ügy jelentősége a rendszerváltás történelmében (Politológiai értelmezési lehetőségek). (Szeged, 2006) 131 p.
- Fasc. 20. *Schiffner* Imola: Államok szövetségei a nemzetközi jogban (Szeged, 2006) 28 p.
- Fasc. 21. *Schmidt* Beatrix: A magister jogállása és az exercitor felelőssége – az actio exercitoria tükrében (Szeged, 2006) 12 p.
- Fasc. 22. *Szajbély* Katalin: A magyar Alkotmánybíróság diszkrimináció-fogalma a 2000/43/EK Irányelv fényében (Szeged, 2006) 17 p.
- Fasc. 23. *Szomora* Zsolt: Nemi erkölcs mint jogi tárgy? (Történeti aspektusok a magyar, a német és az osztrák büntetőjogban). (Szeged, 2006) 52 p.
- Fasc. 24. *Szondi* Ildikó: A jugoszláviai háború áldozatai a demográfiai adatok tükrében (Szeged, 2006) 18 p.
- Fasc. 25. *Tóth* Lajos: Az érdekvédelem és az érdekképviselő jogi helyzete az agrárágazatban (Szeged, 2006) 18 p.